

*Marek Zarębski**

MAŁE I ŚREDNIE PRZEDSIĘBIORSTWA
JAKO PODSTAWOWE OGNIWO
ŁAŃCUCHA LOGISTYCZNEGO
POLSKIEJ GOSPODARKI RYNKOWEJ

Z a r y s t r e ś c i . W krajach o rozwiniętej gospodarce rynkowej udział sektora MŚP w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych przekracza z reguły 99%. Przedsiębiorstwa te zatrudniają 60–80% ogólnej liczby pracujących w gospodarce, a ich udział w tworzeniu dochodu narodowego wynosi od 60 do 90%.

W latach 1996–2007 małe i średnie przedsiębiorstwa zwiększyły poziom i zakres wykonywanych usług. Zmniejszył się udział przedsiębiorstw handlowych i przemysłowych. W największym stopniu zmiany te dotyczą firm najmniejszych. Sytuacja sektora małych i średnich firm zróżnicowana jest nie tylko pod względem sektora własnościowego i rodzaju prowadzonej działalności. Znaczne różnice występują także w układzie regionalnym. Charakteryzują się wysoką dynamiką wzrostu.

MŚP odgrywają coraz większą rolę w gospodarce narodowej, stając się istotnym źródłem wzrostu gospodarczego i ograniczenia bezrobocia.

S ł o w a k l u c z o w e : małe i średnie przedsiębiorstwa, rozwój.

WSTĘP

Ważną pozycję w koncepcji logistyki zajmują przedsiębiorstwa jako jeden z najważniejszych elementów gospodarki rynkowej. Realizują zadania pro-

* Adres do korespondencji: Marek Zarębski, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, WNEiZ, ul. Gagarina 13A, 87–100 Toruń, e-mail: marekz@econ.uni.torun.pl.

dukcyjno-usługowe oraz tworzą powiązania kooperacyjne. Kreują więzi produkcyjno-przestrzenne, stwarzając warunki do wystąpienia zjawiska synergii w sferze ekonomicznej danego regionu (Kaźmierski, 2004). Zlokalizowane w regionach przedsiębiorstwa zajmują względem siebie i otoczenia określone związki, które wymuszają zwrócenie uwagi na prawidłowy układ łańcuchów logistycznych w relacjach przedsiębiorstwo–przedsiębiorstwo i przedsiębiorstwo–handel.

Skupienie znacznej liczby osób i podmiotów gospodarczych na małym terytorium (regionie) rodzi wiele problemów w zarządzaniu tym zjawiskiem. Rozwiązanie tego problemu może zależeć od wprowadzenia zasad zarządzania logistycznego. Wymaga jednak poznania poziomu, struktury i dynamiki rozwoju tych podmiotów gospodarczych.

Sektor małych i średnich przedsiębiorstw stanowi istotny element każdej gospodarki. Przedsiębiorstwa te stanowią ponad 99% wszystkich firm działających w Polsce. W gospodarce centralnie planowanej sektor ten nie odgrywał większej roli. W gospodarce rynkowej natomiast decyduje o wzroście gospodarczym, wytwarzając blisko połowę PKB, wpływając również istotnie na poziom zatrudnienia.

Poprzez stosowanie prostych, pracochłonnych technik produkcji małe i średnie przedsiębiorstwa wchłaniają nadwyżki siły roboczej, a tym samym przyczyniają się do łagodzenia napięć społecznych. Rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw przyczynia się do kreowania postaw przedsiębiorczości w społeczeństwie, a w konsekwencji do wzrostu liczby osób gotowych podjąć ryzyko prowadzenia własnej działalności gospodarczej. Optymalizacja różnorodnych powiązań między mikro-, małymi i średnimi przedsiębiorstwami może znacząco wpływać na zdolność generowania przychodów poprzez zwiększenie sprawności i efektywności działania.

1. KRYTERIA PODZIAŁU MŚP

Rozwój przedsiębiorczości w Polsce wiązał się z przyjęciem dwóch ustaw. Pierwsza z nich – ustawa o działalności gospodarczej z 1988 roku – zniosła prawne bariery wejścia na rynek oraz dała pełną wolność w podejmowaniu i prowadzeniu działalności gospodarczej bez formalnych wymogów kwalifikacyjnych (DzU 1988). Ponadto podmioty gospodarcze mogły zatrudniać dowolną liczbę pracowników bez pośrednictwa pracy. Miały także prawo dobrowolnego zrzeszania się w organizacje zawodowe.

Druga ustawa – o działalności gospodarczej z udziałem podmiotów zagranicznych z 1986 roku – dotyczyła stworzenia korzystniejszych warunków

dla zagranicznych inwestycji w Polsce (DzU 1986). Istotnym czynnikiem było także zapoczątkowanie transformacji ustrojowej, czego przejawem było wprowadzenie ustawy o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych i o utworzeniu Urzędu Ministra Przekształceń Własnościowych (DzU 1990). Ustawa ta określała procedurę przekazywania majątku przedsiębiorstw państwowych w ręce prywatnych osób lub instytucji. Uregulowane w ustawie sposoby prywatyzacji wspomagały zachodzący w gospodarce proces tworzenia małych i średnich przedsiębiorstw opierających się na kapitale własnym przedsiębiorcy.

Istotne dla powstawania małej prywatnej przedsiębiorczości były także przemiany gospodarcze, przejawiające się m.in. liberalizacją cen i handlu, ograniczeniem barier prawnych dzięki liberalizacji zasad licencjonowania działalności gospodarczej oraz pojawieniem się nadwyżki popytu nad podażą po okresie niedoborów (Wisłocka, 2004).

MŚP to specyficzne firmy. Najczęściej są zarządzane przez swych właścicieli, mają tylko jedną lokalizację, nie mają oddziałów. Większość małych i średnich przedsiębiorstw współpracuje z innymi małymi i średnimi firmami. Są to najlepiej znani partnerzy, mający podobny profil i zazwyczaj inwestujący w tę samą dziedzinę handlu.

Zaliczenie danej firmy do sektora małych i średnich przedsiębiorstw może być oparte na różnych kryteriach. Są to zarówno kryteria ilościowe, jak i jakościowe. Do najczęściej stosowanych kryteriów ilościowych zalicza się: wielkość zatrudnienia, wielkość majątku (aktywa), wielkość obrotu (przychodów z całokształtu działalności). W większości przypadków wiodącym kryterium jest liczba osób zatrudnionych w danej jednostce. Wyodrębnione grupy podmiotów według tego kryterium są z kolei wykorzystywane do dalszych podziałów i charakterystyki potencjału ekonomicznego, jakim może być: majątek, kapitały, obrót, wynik finansowy, nakłady inwestycyjne itp. (Skowronek-Mielczarek, 2003).

Tabela 1. Obowiązujące w Polsce kryteria podziału przedsiębiorstw na mikro, małe i średnie

Klasy przedsiębiorstw	Kategoria podziału		
	liczba zatrudnionych	roczny obrót	całkowity bilans roczny
Mikro	< 10	< 2 mln euro	< 2 mln euro
Małe	< 50	< 10 mln euro	< 10 mln euro
Średnie	< 250	< 50 mln euro	< 43 mln euro

Źródło: Umowa o swobodzie działalności gospodarczej z dnia 2.07.2004 r., DzU Nr 173, poz. 1807.

W kryteriach jakościowych podkreśla się ekonomiczną i prawną samodzielność właściciela firmy. Oznacza to, że właściciel jest w stanie zrealizować w przedsiębiorstwie na własne ryzyko każdy zamiar, nie podlegając przy tym kontroli osób trzecich. Małe i średnie przedsiębiorstwa charakteryzują się niezależnością i swobodą decyzyjną. Cechą jakościową tych firm są także ich struktury organizacyjne – o niewielu szczeblach zarządzania, o małej rozpiętości, praktycznie z jednym centrum decyzyjnym. Tego typu struktury podnoszą szybkość reakcji przedsiębiorstwa na zmiany w otoczeniu, zatem mogą się przyczynić do wzrostu efektywności jego funkcjonowania.

Małe i średnie przedsiębiorstwa działają zazwyczaj na rynkach charakteryzujących się dużym zróżnicowaniem w strukturze potrzeb konsumentów i niewymagających dużej podaży produktów i towarów, odwrotnie niż dzieje się to w przypadku dużych przedsiębiorstw. Małe i średnie przedsiębiorstwa, działając na rynkach, na których w zasadzie nie występują duże firmy, znakomicie się na nich odnajdują.

Znaczącą funkcją omawianych przedsiębiorstw jest możliwość przeprowadzania stosunkowo szybko zmian struktury produkcji, co związane jest z ich dużą elastycznością i innowacyjnością. Ewentualne zakłócenia w funkcjonowaniu małych i średnich przedsiębiorstw nie odbijają się tak silnie na stanie gospodarki kraju, jak w przypadku dużych przedsiębiorstw.

Domeną działania małych i średnich przedsiębiorstw jest przede wszystkim szeroko rozumiana sfera usług, w mniejszym zaś stopniu działalność produkcyjna. Zjawisko to nie jest przypadkowe, a wynika z ograniczonych możliwości kapitałowych, działalności na rynku lokalnym, dążenia do uzyskania wysokiej produktywności majątku i szybkiego zwrotu zaangażowanego kapitału. To zapewnia szeroko rozumiana sfera usług (Zarębski, 2008).

W regionach słabiej zagospodarowanych małe i średnie przedsiębiorstwa mogą być bardzo ważnym czynnikiem aktywizacji.

2. PRZEDSIĘBIORSTWA ZAREJESTROWANE W SYSTEMIE REGON

Małe i średnie przedsiębiorstwa charakteryzują się dynamicznym podejściem do otoczenia. Uważa się, że firmy te są w stanie szybciej reagować na zmieniające się potrzeby i preferencje klientów. Mają one bardziej trafne rozpoznanie w sytuacji rynkowej niż duże firmy, dlatego łatwiej angażują się w określone przedsięwzięcia inwestycyjne. Dla dużych jednostek działanie na małych rynkach może być nieopłacalne i dlatego ustępują one często miejsca mniejszym firmom. Przez prowadzenie działalności na rynkach o mniejszym

potencjale małe i średnie przedsiębiorstwa przyczyniają się do podnoszenia sprawności funkcjonowania całej gospodarki (Skowronek-Mielczarek, 2003).

Tendencja do zwiększania się udziału małych i średnich firm w ogóle przedsiębiorstw ma miejsce od początku lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku. Coraz silniej podkreślana jest rola, jaką odgrywają one w rozwoju gospodarczym.

Tabela 2. Małe i średnie przedsiębiorstwa w Polsce zarejestrowane w systemie REGON w latach 2005–2007

Lata	Wyszczególnienie	Ogółem	MŚP			
			ogółem	o poziomie zatrudnienia		
				do 9 osób	10–49 osób	50–249 osób
2005	liczba	3 718 521	3 713 015	3 528 198	154 643	30 174
	dynamika 2005 = 100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
	udział %	100,00	99,85	94,88	4,16	0,81
2006	liczba	3 740 761	3 735 304	3 548 677	156 408	30 219
	dynamika 2005 = 100,00	100,60	100,60	100,58	101,14	100,15
	udział %	100,00	99,85	94,86	4,18	0,81
2007	liczba	3 794 422	3 788 951	3 599 259	159 426	30 266
	dynamika 2005 = 100,00	102,04	102,04	102,01	103,09	100,30
	udział %	100,00	99,85	94,86	4,20	0,80

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Raport o stanie sektora MŚP w Polsce w latach 2005–2006*, PARP, Warszawa 2006, s. 26; *Raport o stanie sektora MŚP w Polsce w latach 2007–2008*, PARP, Warszawa 2009, s. 265.

O wadze i znaczeniu MŚP w gospodarce narodowej świadczy m.in. ich udział w ogólnej liczbie przedsiębiorstw w Polsce. Na podstawie danych zawartych w tabeli 2 można stwierdzić, że od 2005 roku jest on właściwie stały i wynosi 99,85%. W latach 2005–2007 liczba MŚP wykazuje stabilizację z lekką tendencją do wzrostu. W 2005 roku wynosiła ona 3 718 521, a w 2007 roku powiększyła się o ponad 2 p.p. Wzrost liczby małych i średnich przedsiębiorstw spowodowany był ożywieniem gospodarczym, poprawą sytuacji przedsiębiorstw i związanym z tym większym zainteresowaniem prowadzenia działalności gospodarczej.

Struktura MŚP w badanym okresie nie uległa zasadniczym zmianom. Około 95% stanowią firmy mikro, ponad 4% przedsiębiorstwa małe, a mniej niż 1% firmy średnie. Niewielką dynamiką wzrostu charakteryzują się przedsiębiorstwa mikro (ich liczba wzrosła o 2 p.p.), nieco większą małe (3 p.p.). Liczba przedsiębiorstw średniej wielkości wzrosła o niecały 1 p.p.

Liczba małych i średnich przedsiębiorstw zależy głównie od specyfiki gospodarczej danego regionu. W przeliczeniu na 1000 mieszkańców pokazuje poziom przedsiębiorczości dostosowany do potencjalnego popytu. W 2007 roku średnio w Polsce ponad 99 przedsiębiorstw przypadało na 1000 mieszkańców, w tym: 94 to firmy mikro, 4 przedsiębiorstwa małe i 1 przedsiębiorstwo średnie. Najwyższym wskaźnikiem nasycenia przedsiębiorstwami charakteryzowały się województwa zachodniej Polski, gdzie na jedno województwo przypadało z reguły od 6 do 26 firm, więcej niż średnio w Polsce. Dominowały tutaj województwa: zachodniopomorskie (125), mazowieckie (123) oraz dolnośląskie (109).

Odmienne kształtował się ten wskaźnik w województwach wschodniej Polski. Średnio na jedno województwo przypadało około 30 przedsiębiorstw, mniej niż to miało miejsce w Polsce. Najniższy wskaźnik liczby przedsiębiorstw na 1000 mieszkańców miało woj. podkarpackie (68), lubelskie (72) oraz podlaskie (75).

Cechą charakterystyczną stopnia nasycenia poszczególnych regionów przedsiębiorstwami był fakt, że niezależnie od miejsca położenia (Polska A, B) wewnętrzna struktura MŚP była podobna. Nie występowało zróżnicowanie zależne od czynników rozwoju danego regionu. Można to tłumaczyć potencjalnym popytem danego województwa, który chociaż niższy niż w województwach zachodnich, charakteryzuje się podobną strukturą wewnętrzną.

3. PRZEDSIĘBIORSTWA GOSPODARCZO AKTYWNE

Liczba przedsiębiorstw zarejestrowanych w rejestrze REGON nie jest faktyczną liczbą podmiotów funkcjonujących w polskiej gospodarce. Przyczyną rozbieżności między liczbą przedsiębiorstw zarejestrowanych a liczbą jednostek aktywnych jest fakt, że znaczna część przedsiębiorstw po zakończeniu działalności lub jej zawieszeniu nie zgłasza tego stanu do Głównego Urzędu Statystycznego. Przyczyny tego są różne, w większości wynikają z korzyści, jakie daje posiadanie aktywnego przedsiębiorstwa.

W 2007 roku, podobnie jak w całym okresie 2005–2007, liczba przedsiębiorstw aktywnych była dużo niższa niż przedsiębiorstw zarejestrowanych. Relacje liczby małych i średnich przedsiębiorstw aktywnych do zarejestrowanych w 2007 roku wyniosła około 47%, w tym firmy mikro stanowiły około 47%, małe – ponad 28%, a średnie 51%.

Aktywnych małych i średnich przedsiębiorstw było w roku 2007 mniej niż w 1999. W 2007 roku stanowiły one zbiorowość liczącą 1 773 830 podmiotów

– mniejszą o około 42 tys. jednostek (2,4 p.p.) od analogicznej zbiorowości w roku 1997.

Aktywność małych i średnich przedsiębiorstw od lat utrzymuje się na niskim poziomie (około 45%). Na mniejszą aktywność tych firm w porównaniu z dużymi przedsiębiorstwami, jak również mniejszą dynamikę wzrostu może wpływać niedostateczna umiejętność kadr zarządzających oraz niewystarczające informacje na temat sytuacji rynkowej w gospodarce.

Tabela 3. Małe i średnie przedsiębiorstwa w Polsce zarejestrowane w systemie REGON w ujęciu przestrzennym w 2007 roku

Wyszczególnienie	Razem na 1000 mieszkańców	Aktywne przedsiębiorstwa					
		mikro		małe		średnie	
		liczba	udział w zarejestrowanych (w %)	liczba	udział w zarejestrowanych (w %)	liczba	udział w zarejestrowanych (w %)
Polska	99,4	1 713 194	47,61	45 184	28,34	15 452	51,05
Dolnośląskie	109,18	135 970	45,13	3 476	32,39	1 179	54,16
Kujawsko-pomorskie	94,23	85 409	46,13	2 240	28,34	869	53,51
Lubelskie	72,13	74 991	50,53	1 985	30,24	607	48,41
Lubuskie	106,71	45 854	44,74	1 434	33,72	440	53,40
Łódzkie	101,59	116 719	47,50	3 463	29,47	1 086	49,16
Małopolskie	91,73	154 307	54,26	3 760	26,84	1 284	53,46
Mazowieckie	123,82	291 485	47,62	6 135	24,36	2 467	48,57
Opolskie	91,61	37 676	41,48	1 144	32,75	374	50,61
Podkarpackie	68,65	66 833	49,03	2 107	32,41	666	55,69
Podlaskie	75,47	43 998	51,31	1 153	32,41	352	48,55
Pomorskie	108,56	110 922	48,60	2 900	29,21	993	53,13
Śląskie	96,92	183 855	43,25	6 409	28,91	1 980	52,60
Świętokrzyskie	86,58	44 860	42,73	1 267	27,47	393	45,12
Warmińsko-mazurskie	80,77	54 412	50,10	1 594	29,18	530	47,75
Wielkopolskie	105,16	172 120	51,16	4 244	25,42	1 646	54,06
Zachodniopomorskie	125,01	93 794	46,11	1 873	27,82	586	42,53

Źródło: opracowanie na podstawie danych: *Raport o stanie małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2007–2008*, PARP, Warszawa 2009, s. 149–215.

W latach 2005–2007 nastąpił około 6-procentowy wzrost liczby przedsiębiorstw aktywnych. Najwyższy miał miejsce w przedsiębiorstwach średniej

wielkości (8,4 p.p.) oraz w firmach mikro (6 p.p.). Wzrost w przedsiębiorstwach małych był niewielki i wynosił około 1,5 p.p.

Tabela 4. Liczba małych i średnich przedsiębiorstw aktywnych w Polsce w latach 2005–2007

Lata	Wyszczególnienie	Ogółem przedsiębiorstwa	MŚP			
			ogółem	o poziomie zatrudnienia		
				do 9 osób	10–49 osób	50–249 osób
2005	liczba	1 676 775	1 673 940	1 615 167	44 519	14 254
	dynamika 2005 = 100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
	udział %	100,00	99,83	96,23	2,66	0,85
2006	liczba	1 714 915	1 711 934	1 652 998	44 228	14 708
	dynamika 2005 = 100,00	102,27	102,27	102,34	99,35	103,18
	udział %	100,00	99,83	96,39	2,58	0,86
2007	liczba	1 777 076	1 773 830	1 713 194	45 184	15 452
	dynamika 2005 = 100,00	105,98	105,97	106,07	101,49	108,40
	udział %	100,00	99,82	96,41	2,54	0,87

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2007–2008*, PARP, Warszawa 2009, s. 24; *Raport o stanie MSP w Polsce w latach 2003–2004*, MG, Warszawa 2005, s. 10; *Raport o stanie MSP w Polsce w latach 2005–2006*, PARP, Warszawa 2007, s. 26.

W ujęciu przestrzennym najwyższy udział przedsiębiorstw aktywnych występuje w województwach położonych na zachód od Wisły. Charakteryzują się one wyższym niż w województwach wschodnich udziałem przedsiębiorstw aktywnych średniej wielkości oraz niższym udziałem firm małych. Generalnie należy jednak stwierdzić, że aktywność tych firm w całej Polsce jest podobna i nie różnicuje się w sposób znaczący pomiędzy regionami. Podobnie jak w przypadku liczby małych i średnich przedsiębiorstw na 1000 mieszkańców, tak i tu najmniejsze wartości osiągnęły regiony Polski wschodniej.

Dynamika powstawania nowych i likwidacja już istniejących małych i średnich przedsiębiorstw często jest traktowana jako główna informacja o kondycji gospodarki kraju. Wskaźnik ten uwzględnia nie tylko czynniki wzrostu gospodarczego, ale także przewidywania inwestorów co do możliwości prowadzenia działalności gospodarczej. W okresie wzrostu gospodarczego powstawało zdecydowanie więcej podmiotów niż w czasie gorszej koniunktury.

Nowo powstałe firmy najczęściej działają na rynku lokalnym, eksporterzy stanowią marginalną część nowych przedsiębiorców. W 2007 roku w stosunku

do roku poprzedniego nieznacznie zmniejszyła się liczba nowo powstałych małych i średnich przedsiębiorstw (o 0,8 p.p.) i wyniosła 314 007 jednostek. Największy spadek zanotowano w zbiorowości firm małych (o 2,1 p.p.), a średnie przedsiębiorstwa zanotowały spadek o 1,3 p.p. W niewielkim stopniu zmniejszyła się liczba nowo powstałych mikroprzedsiębiorstw (o 0,8 p.p.) (tabela 5).

Tabela 5. Liczba małych i średnich przedsiębiorstw nowo powstałych w Polsce w latach 2005–2007

Lata	Wyszczególnienie	Ogółem przedsiębiorstwa		Ogółem MŚP	
		nowe	zlikwidowane	nowe	zlikwidowane
2005	liczba	289 406	232 895	289 312	232 895
	dynamika 2005 = 100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
	udział %	100,00	100,00	99,97	99,93
2006	liczba	316 681	287 464	316 589	287 464
	dynamika 2005 = 100,00	109,42	123,42	109,42	123,42
	udział %	100,00	100,00	99,97	99,94
2007	liczba	314 091	256 938	314 007	256 938
	dynamika 2005 = 100,00	108,53	110,29	108,53	110,32
	udział %	100,00	100,00	99,97	99,95

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2007–2008*, PARP, Warszawa 2009, s. 265.

W 2007 roku najwyższy udział w ogólnej liczbie nowo powstałych MŚP odnotowały firmy mikro (18%), następnie firmy małe (10%) i średnie przedsiębiorstwa (3%). Najwięcej podmiotów mikro powstało w województwach: pomorskim, warmińsko-mazurskim i lubuskim (powyżej 20% ogółu nowo powstałych przedsiębiorstw w Polsce). Chociaż pod względem liczebności najwięcej firm mikro powstało w województwie mazowieckim (około 49 tys. podmiotów), to ich udział w aktywnych przedsiębiorstwach wyniósł poniżej 17%. Podobny udział zanotowano w województwach: małopolskim, podkarpackim, podlaskim i świętokrzyskim. Najmniej firm mikro powstało w regionie opolskim – około 16%.

Najwięcej małych firm powstało w kujawsko-pomorskim, mazowieckim, wielkopolskim i zachodniopomorskim (w każdym z tych województw stanowiły one ponad 10% udziału w ogólnej liczbie nowo powstałych małych przedsiębiorstw w Polsce), najmniej w regionach Polski wschodniej. Z kolei zbiorowość nowo powstałych podmiotów średniej wielkości była relatywnie największa (ponad 5% ich ogółu) w województwie zachodniopomorskim.

Tabela 6. Mikro-, małe i średnie przedsiębiorstwa zlikwidowane i nowo powstałe w Polsce w 2007 roku w ujęciu regionalnym

Wyszczególnienie	Zlikwidowane przedsiębiorstwa						Nowo powstałe przedsiębiorstwa					
	mikro		małe		średnie		mikro		małe		średnie	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%
Polska	253 100	14,77	3 348	7,41	490	3,17	309 248	18,05	4 317	9,55	442	2,86
Dolnośląskie	20 719	15,24	220	6,33	29	2,46	26 194	19,26	336	9,67	29	2,46
Kujawsko-pomorskie	14 367	16,82	154	6,88	17	1,96	17 043	19,95	283	12,63	23	2,65
Lubelskie	12 147	16,20	129	6,50	13	2,14	13 622	18,16	134	6,75	15	2,47
Lubuskie	7 992	17,43	96	6,69	15	3,41	9 280	20,24	110	7,67	7	1,59
Łódzkie	19 813	16,97	311	8,98	43	3,96	21 017	18,01	344	9,93	33	3,04
Małopolskie	20 229	13,11	213	5,66	38	2,96	25 090	16,26	345	9,18	32	2,49
Mazowieckie	31 993	10,98	550	8,96	120	4,86	49 263	16,90	648	10,56	78	3,16
Opolskie	3 899	10,35	66	5,77	11	2,94	5 930	15,74	74	6,47	18	4,81
Podkarpackie	9 430	14,11	108	5,13	12	1,80	11 276	16,87	132	6,26	22	3,30
Podlaskie	7 393	16,80	62	5,38	10	2,84	7 374	16,76	73	6,33	14	3,98
Pomorskie	19 589	17,66	220	7,59	25	2,52	23 386	21,08	269	9,28	24	2,42
Śląskie	30 443	16,56	440	6,87	64	3,23	33 185	18,05	553	8,63	47	2,37
Świętokrzyskie	6 738	15,02	97	7,66	–	2,80	7 581	16,90	117	9,23	9	2,29
Warmińsko-mazurskie	8 761	16,10	150	9,41	20	3,77	10 966	20,15	154	9,66	30	5,66
Wielkopolskie	23 312	13,54	328	7,73	45	2,73	30 210	17,55	503	11,85	33	2,00
Zachodniopomorskie	16 275	17,35	204	10,89	17	2,90	17 831	19,01	242	12,92	28	4,78

Źródło: opracowanie na podstawie danych: *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2007–2008*, PARP, Warszawa 2009, s. 149–215.

Najtrudniejsze dla przedsiębiorstw jest przetrwanie pierwszego roku działalności. Najbardziej odczuwalną barierą w utrzymaniu się na rynku jest silna konkurencja. Ważnym ograniczeniem rozwoju firm i przyczyną upadku istniejących małych i średnich przedsiębiorstw były trudności w uzyskaniu zewnętrznych źródeł finansowania, ponieważ poważnie zmniejszały się możliwości inwestowania i wdrażania nowych technologii, a środki własne nie były wystarczające.

Udział małych i średnich przedsiębiorstw zlikwidowanych w przedsiębiorstwach aktywnych w porównaniu do nowo powstałych był zbliżony. W przypadku firm mikro i małych w 2007 roku we wszystkich regionach nowo powstałych przedsiębiorstw było więcej niż zlikwidowanych. Z kolei w średnich firmach na terenie ośmiu województw utrzymywał się ujemny bilans przedsiębiorstw nowych i zlikwidowanych. I tak w województwie dolnośląskim udział zlikwidowanych średnich firm w przedsiębiorstwach aktywnych wyniósł 2%, a nowych 2%, odpowiednio w lubuskim 3% i 2%, łódzkim 4% i 3%, małopolskim 3% i 2%, mazowieckim 5% i 3%, pomorskim 3% i 2%, świętokrzyskim 3% i 2% i wielkopolskim 3% i 2%. Silna konkurencja i trudny dostęp do źródeł finansowania to bariery, które mogły przyczynić się do upadku tych firm.

W 2007 roku największa nadwyżka małych i średnich przedsiębiorstw nowo powstałych nad zlikwidowanymi w ujęciu regionalnym wystąpiła w województwie mazowieckim (około 3%). Minimalną nadwyżkę zanotowano także w województwach wielkopolskim i dolnośląskim. W większości pozostałych regionów zanotowano więcej przedsiębiorstw zlikwidowanych niż nowo powstałych. We wszystkich tych województwach, gdzie powstało dużo małych i średnich przedsiębiorstw, jednocześnie dużo likwidowano.

PODSUMOWANIE

Zlokalizowane w regionach MŚP pozostają względem siebie i otoczenia w określonych związkach, które wymuszają zwrócenie uwagi na prawidłowy układ łańcuchów logistycznych w relacjach: przedsiębiorstwo–przedsiębiorstwo i przedsiębiorstwo–handel. Stanowią około 99,9% wszystkich przedsiębiorstw i odgrywają ważną rolę w gospodarce, między innymi zwiększają jej konkurencyjność. Charakteryzują się wysoką dynamiką wzrostu. Mają coraz większe znaczenie i stają się istotnym źródłem wzrostu gospodarczego i ograniczenia bezrobocia.

LITERATURA

- Kaźmierski J. (2004), *Zarządzanie logistyczne w rozwoju regionu i miasta*, [w:] D. Stawasz (red.), *Ekonomiczno-organizacyjne uwarunkowania rozwoju regionu – teoria i praktyka*, UŁ, Łódź 2004.
- Kaźmierski J. (2009), *Logistyka a rozwój regionu*, UŁ, Łódź.
- Skowronek-Mielczarek A. (2003), *Małe i średnie przedsiębiorstwa. Źródła finansowania*, CH BECK, Warszawa.
- Ustawa z dnia 23 grudnia 1988 r. o działalności gospodarczej, DzU 1988, Nr 41, poz. 324.
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1986 r. o spółkach z udziałem zagranicznym, DzU 1986, Nr 17, poz. 88.
- Ustawa z dnia 13 lipca 1990 r., DzU 1990, Nr 51, poz. 298.
- Wisłocka E. (2004), *Małe i średnie przedsiębiorstwa w Unii Europejskiej*, [w:] J. Adamczyk, P. Bartkowiak (red.), *Determinanty rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw*, WNT, Warszawa.
- Zarębski M. (2008), *Kierunki działalności małych i średnich przedsiębiorstw*, Acta Universitatis Nicolai Copernici, *Ekonomia* XXXVIII, z. 388, Toruń.

SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES AS BASIC LINKS
IN THE LOGISTIC CHAIN OF THE POLISH MARKET ECONOMY

A b s t r a c t . The participation of the SME sector in developed countries in the overall number of economic entities outreaches 99%. These enterprises employ 60–80% of the overall number of employees and their contribution in generating the national income is in the region of 60% to 90%.

In the years 1996–2007 small and medium enterprises extended the scope and the level of services performed. The participation of retail and manufacturing enterprises decreased. The smallest enterprises were affected most by the changes. The situation of the sector of small and medium enterprises is differentiated not only by the ownership sector and type of conducted activity. Significant differences can be noted in the regional diffusion. The SME can boast of a very high growth dynamics. Their role is growing in importance and they are becoming a driving wheel of the economy as well as limit the unemployment level.

K e y w o r d s : small and medium-sized enterprises, development.